

ศิลปากร

ISSN 0125 - 0531 ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๖ พฤศจิกายน - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๓

THE SILPAKORN JOURNAL VOL. 43 NO. 6 NOVEMBER - DECEMBER 2000

สารบัญ CONTENTS

หน้า

- ๔ พระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุเท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า-
จุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระปฐมบรมกษัตริยาธิราชแห่งพระราชวงศ์จักรี
เพลินพิศ กำราญ
The Auspicious Occasion of His Majesty the King being the
Same age as King Rama I - Pernpit Gumran -

๑๕ สังฆโสภณกถา
พระธรรมราชานุวัตร
Sanghasobhonakatha - Phra Thammarachanuwat -

๒๕ พระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุ ๗๓ พรรษา
สายไหม จบกมลศึก
The Auspicious Occasion of His Majesty the King being the
Same age as King Rama I - Saimai Jobkolsuk -

๓๔ โคลงสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์
บุญเตือน ศรีวรพจน์
Poem in Honour of King Rama I. - Boonteun Srivorapot -

๓๕ การสัมมนาทางวิชาการเฉลิมพระเกียรติในโอกาสพระราชพิธีสมมงคลฯ
อรสรา สายบัว
A Seminar to Celebrate the Auspicious Occasion of
His Majesty the King being the Same age as King Rama I
of the Chakri Dynasty - Onsra Saybour -

๕๒ เสมापใหม่บริเวณเจดีย์โนนฟ้าแดดเมืองฟ้าแดดสงยาง
สุกัญญา เบาเนิด
A Newly Found Sima Stone in the Ancient town of
Fa Daet Song Yang - Suganya Bounnard -

๗๕ พระราชวิเทโศบายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป
สุพัฒน์ แผลพร
The Siamese King in France - Supat Pareporn -

๘๖ ปราสาทเปือยน้อย
อรุณศักดิ์ กิ่งมณี
Prasat Peouy Noi - Arunsak Kingmanee -

๑๐๗ จารึกที่ปากกระฆังวัดเพชร อำเภอสหัส
ก่องแก้ว วีระประจักษ์
Inscription on the Bell of Wat Phet in Amphoe Sao Hai,
Changwat Saraburi - Kongkaew Weeraprajak -

๑๑๑ ศิลปิน...ศิลปินกร : นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์
ราศี บุชรรัตนพันธุ์

๑๑๘ ถามมา - ตอบไป
ก่องแก้ว วีระประจักษ์

๑๒๐ ของขึ้นเอกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พิเศษ เจียจันทร์พงษ์

จารึกที่ปากระฆังวัดเพชร อำเภอสหัส

กองแก้ว วีระประจักษ์
ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านภาษาโบราณ

เมื่อต้นปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ หอสมุดแห่งชาติได้ทราบข่าวจากหน่วยศิลปากรที่ ๑ ว่าขุดพบระฆังใบหนึ่งในบริเวณวัดเพชร ตำบลบ้านยาง อำเภอสหัส จังหวัดสระบุรี ระฆังจมอยู่ในดินลึกลงไปประมาณ ๑.๕๐ เมตร ขณะขุดหลุมเสาเพื่อสร้างศาลาการเปรียญ

ลักษณะเป็นระฆังขนาดกลาง สูง ๗๔ เซนติเมตร โดยรอบขอบปากระฆังยาว ๑๒๔ เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๔๐ เซนติเมตร มีอักษรจารึกรอบขอบปากระฆัง เป็นจารึกอักษรไทย ภาษาไทย จำนวน ๒ บรรทัด แบ่งช่วงอักษรออกเป็น ๔ ส่วน ตามช่องลายนูนรอบองค์ระฆัง แต่ละช่องมีขนาดกว้าง ๕ เซนติเมตร ยาว ๒๓.๕ เซนติเมตร

ข้อความในจารึกกล่าวว่า “พุทธศักราช ๒๒๙๐ เจ้าอธิการวัดศรีสรรเพชญ์และหมื่นสุวรรณร่วมกันสร้างระฆังไว้สำหรับพระศาสนาเพื่อส่งวัดการ้อง” พิจารณาจากข้อความในจารึกจะเห็นได้ว่ามีชื่อวัดอยู่ ๒ วัด คือวัดศรีสรรเพชญ์ และวัดการ้อง อีกทั้งตำแหน่งที่พบระฆังก็อยู่ในเขตวัดเพชร ซึ่งน่าจะได้มีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไปอีกว่า “เพชร” เป็นชื่อวัดมาแต่เดิมหรือตั้งขึ้นใหม่ ถ้าหากเป็นชื่อเดิมก็น่าจะกร่อนมาจาก “ศรีสรรเพชญ์” ตามที่ปรากฏในจารึก ส่วนวัดการ้องนั้นคงต้องสอบสวนกันต่อไปอีกว่ามีอยู่ที่ใด หรือควรจะ

เป็นวัดใด (หากพิจารณาเทียบตามศักราชปีที่สร้างพุทธศักราช ๒๒๙๐ เป็นสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศซึ่งทรงอุปถัมภ์พระศาสนาเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่ง และที่กรุงศรีอยุธยามีปรากฏนามวัดโบราณวัดทำการ้องเป็นวัดนอกเมืองแห่งหนึ่ง แต่จะเป็นวัดเดียวกันหรือไม่ ไม่สามารถกำหนดได้บรรณาธิการ)

นอกจากชื่อวัดที่กล่าวมาข้างต้นแล้วข้อความในจารึกยังบอกถึงวิธีการปฏิบัติต่อพระพุทธรูป โดยเฉพาะการสร้างสิ่งของคือระฆังไว้กับพระศาสนาหรือวัดนั้นเป็นวิธีการทำบุญอย่างหนึ่ง แท้จริงแล้ววิธีการประพาศปฏิบัติต่อพระพุทธรูปทำได้หลายอย่างล้วนถือว่าเป็นสิ่งที่ดีทั้งสิ้น ทั้งนี้ก็ต้องมีความเชื่อในหลักธรรมของพระพุทธองค์ซึ่งมีรายละเอียดมากมายหลายประการ ในที่นี้ขอสรุปวิธีการเป็นตัวอย่างไว้ ๒ ประการ คือ การประพาศปฏิบัติเพื่อพระพุทธรูปเพียงอย่างเดียวประการหนึ่ง และการตั้งความปรารถนาเพื่อให้บังเกิดผลจากการกระทำในกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปแล้วนั้นอีกประการหนึ่ง

โดยธรรมชาติมนุษย์ทุกคนในโลกย่อมไม่ชอบ และกลัวความทุกข์ยากเดือดร้อน

ลำเค็ญ ความโศกเศร้าเสียใจและสิ่งเลวร้ายต่าง ๆ อีกทั้งเชื่อกันว่า นรก คือสถานที่รวมหรือศูนย์รวมความเลวร้ายที่สุดยิ่งกว่าสิ่งเลวร้ายที่มีอยู่ในโลกทั้งสิ้น ตรงกันข้ามกับสวรรค์เป็นสถานที่หรือศูนย์รวมความสุขสบาย สดุดีงาม อุดมสมบูรณ์ มีแต่สิ่งชวนให้ฤทธรรษ์สมปรารถนาทุกด้านทุกประการ แนวทางของพระพุทธศาสนาเน้นให้คนรู้จักทาง ๒ สายนี้ คือทางไปสู่ นรกและทางไปสู่สวรรค์ พร้อมกันนั้นก็ชี้ให้เห็นวิธีเลือกเส้นทางเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ได้บรรลุถึงความสุข มีสวรรค์เป็นเบื้องต้น และมีพระนิพพานเป็นที่สุด

ข้อธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นความจริงที่คนไทยยึดถืออย่างเชื่อมั่นมาตลอดเวลา อันยาวนานยิ่งขณะเดียวกันก็ได้ถ่ายทอดแนวความคิดและวัฏปฏิบัติสู่คนรุ่นหลัง เห็นได้ว่าความเชื่อถือ และศรัทธาต่อพระพุทธศาสนานั้นฝังลึกลงในจิตใจของคนไทยอย่างแนบแน่น ถ้าศึกษาตามหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่ามีมาก่อนการก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย ของคนไทย หากนับเวลาก็คงยืนยาวมากกว่า ๗๐๐ ปี ตัวอย่างเช่น ข้อความที่ปรากฏในจารึกวัดโพธิ์ร้าง* พุทธศตวรรษที่ ๑๒ เนื้อความในจารึกกล่าวถึงการกำหนดเขตพระอารามการสร้างพระพุทธรูป และวิหาร เป็นต้น

ต่อมาถึงสมัยสุโขทัยก็ปรากฏความในจารึกหลายหลักที่กล่าวถึงการประพฤติปฏิบัติ

เมื่อพระพุทธศาสนาและการตั้งความปรารถนาขอผลจากการที่ได้ประพฤติปฏิบัติไปแล้วซึ่งความปรารถนานั้นแสดงไว้หลายประการด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

๑. การบำรุงพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในจารึกพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. ๑๘๓๕ ความในจารึกมีกล่าวถึงพระพุทธศาสนาหลายประการ เช่น ในด้านที่ ๒ บรรทัด ๒๘-๒๙ กล่าวว่า “...พ่อขุนรามคำแหงกระทำไอยทาน แก่มหาเถร สังฆราช ปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร...ด้านที่ ๔ บรรทัดที่ ๔-๗ กล่าวว่า “...๑๒๐๗ ศกปีกุน ให้ชุดเอาพระธาตุออก ทั้งหลายเห็นกระทำบูชาบำเรอแก่พระธาตุ ได้เดือนหกวันจึงเอาลงฝังในกลางเมืองศรีสัชชนาลัย ก่อพระเจดีย์เหนือหกเข้า

๒. การแสดงความปรารถนาให้เกิดขึ้นยุคพระศรีอาริย์ไมตรี ซึ่งจะได้มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล ความปรากฏในจารึกนครชุม พ.ศ. ๑๙๐๐ ด้านที่ ๑ บรรทัด ๕๕-๖๓ กล่าวว่า “...คนอันจักบุญญธรรมหามิได้หลายเลย ย่อมจะกระทำบาปแลจักเอาตนไปเกิดในนรกไซ้ร แต่เมื่อหน้าผ่องสาธุสัตตบุรุษทั้งหลายจูงเร่งกระทำบุญธรรมในศาสนาพระพุทธ เมื่อยังมีเท่าวันชั่วเราบัดนี้ มีบุญนักหนา จึงจักได้มาเกิดทันศาสนาพระเป็นเจ้าไซ้ร จูงทั้งหลายหมั่นกระทำบูชาพระสถูปเจดีย์พระศรีมหาโพธิ อันเสมอดังตนพระเจ้าเรา ผิผู้ใดได้ปรารถนาด้วยใจศรัทธาดังอันสัจจปรารถนา ไปเกิดในเมืองฟ้า...รอดพระศรีอาริย์

* จารึกในประเทศไทย เล่ม ๒ อักษรปัลลวะ อักษรมอญ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๒๑ กรุงเทพฯ. หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๙ หน้า ๒๗-๓๓

ไมตรีลงมาเป็นพระพุทธเยี่ยงมาเกิดในเมืองดิน
นี้คาบเดี๋ยวก็ได้ตาย...”

๓. การแสดงความปรารถนาให้ตนเอง
ได้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาลปรากฏใน
จารึกนายศรีโยธาทอกบวช พ.ศ. ๒๐๗๑ ด้าน
๒ บรรทัด ๑๔-๒๑ กล่าวว่า “...จึงจะกล่าว
ประธาน ปรารถนาว่าด้วยผลอันสงฆ์อัน
โกนเกล้าเข้าบวชในศาสนาพระเจ้ากัฏฐิ อัน
หนึ่งฤได้สร้างอารามพระเจ้ากัฏฐิ อันหนึ่งก็ได้
สร้างรูปพระพุทธเจ้าด้วยคำ ด้วยเงินด้วยทอง
สัมฤทธิ์ ด้วย (ดี) นุก ด้วยหินศิลาทั้งหลายนี้ก็
ดีขอกุจงได้เป็นพระเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาล...”

๔. การแสดงความปรารถนาให้ตนเอง
ได้ชมสมบัติในพระนิพพาน คือให้ได้บรรลุพระ
นิพพาน ความปรากฏในจารึกวัดกำแพงงาม
พ.ศ. ๑๘๙๓ ด้านที่ ๑ บรรทัด ๒๗-๓๑ กล่าว
ว่า “...ปรารถนาเอาสมบัติเป็นจักรวรรดิราช
สมมติเป็นอินทร์เป็นพรหม...นตพระปัจเจก
พระ...ไชย...ญเลจักชมสมบัติในเนียรพานก็จัก
ได้ดูดังใจปรารถนาแลฯ”

นอกจากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนี้แล้ว
จารึกที่ปากระฆังก็มีข้อความระบุไว้ชัดเจนว่า
เป็นการสร้างระฆังขึ้นเพื่อถวายวัดซึ่งนับเป็น
พุทธบูชาอย่างหนึ่ง ดังปรากฏข้อความโดย
ละเอียดในคำอ่านแปลต่อไปนี้

สัหมัศดุพะพุทศักราช ๒๒๙๐
พระวษาเสดสังขยาไดสี่เดือนปีเถาะ

นพศกเดอีนเกาขึ้นสืบหาคำแพง
วันอาทิตย์เจ้าอธิการวัดศรีสรเพชญ

แลหมื่นสุวัณเปนอุปการสงฆ์
ไวสำหรับพระศาสนา เปนทอง

เจดสิบขั้วระฆังนี้ส่งวัดการองแล :

คำจารึก

๑. สัหมัศดุพะพุทศักราช ๒๒๙๐

พระวษาเสดสังขยาไดสี่เดือนปีเถาะ

๒. นพศกเดอีนเกาขึ้นสืบหาคำแพง

วันอาทิตย์เจ้าอธิการวัดศรีสรเพชญ

๓. แลหมื่นสุวัณเปนอุปการสงฆ์

ไวสำหรับพระศาสนา เปนทอง

๔. เจดสิบขั้วระฆังนี้ส่งวัด การองแล : ๐

คำอ่าน

๑. สัหมัศดุ^{*} พุทศักราช ๒๒๙๐^๒

พระวษา^๓ เศษสังขยา^๔ ได้สี่เดือนปีเถาะ

๒. นพศกเดือนเก้าขึ้นสืบหาคำเพ็ง

วันอาทิตย์เจ้าอธิการ^๕ วัดศรีสรเพชญ

๓. แลหมื่นสุวรรณเป็นอุปการะสร้างระฆัง

ไว้สำหรับพระศาสนา เปนทอง

๔. เจ็ดสิบขั้วระฆังนี้ส่งวัดการ้องแล : ๐

* สัหมัศดุ = ศุภมัศดุ เป็นคำใช้ขึ้นต้นข้อความแปลว่า ขอความดีความงามจงมี

^๒ ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ

^๓ พระวษา = พระวรรษา แปลว่าปี

^๔ สังขยา = การรับ

^๕ เจ้าอธิการ = เจ้าวัดที่เป็นเจ้าคณะหมวด

Inscription on the Bell of Wat Phet in Amphoe Sao Hai, Changwat Saraburi

Kongkaew Weeraprajak

Six years ago, the discovery of an ancient bell buried underground at Wat Phet in Amphoe Sao Hai, Changwat Saraburi was made known to the public by Office of Archaeology I of the Fine Arts Department.

Remarkably, there is inscription on the lowest part of the said bell. It was written in Thai and the year inscribed on the bell corresponds to the reign of King Boromakot of the Ayutthaya period.

It is interesting to learn from the inscription that the abbot of Wat Si Sanphet and a nobleman known as Mun Suwan were the people who had the bell in question moulded. A temple named Wat Ka Rong was also mentioned as the place where the bell was supposed to be installed. Surprisingly, why didn't this ancient bell reach its destination? The bell was buried instead beneath the ground at Wat Phet which might be the former name of Wat Si Sanphet.

Abstracted by Nantana Tantivess